

Женя

Отакої! У війну тут ніхто не вірив. Але коли вона спалахне, а я буду на роботі — забереш дітей і поїдеш до батьків, — казав він дружині. — А якщо я буду вдома, то вас туди відвезу, а сам піду на фронт. Рятувати людей. Ой, Женю, Женю! Він завжди хотів лікувати людей, бути хірургом, оперувати. Тільки навчання на медицині було надто дорогим. Тож він пішов учитися на ветеринара, а закінчив хірургом у столичній клініці «Лада». Ой, Женю, Женю! На світанку, коли весь Фастів почув перші вибухи, Аня, фармацевтка в декретній відпустці, якраз годувала груддю Валентину. Вставай, Женю! Війна! Війна? Він одразу ж зателефонував на роботу. Послухай, Оленко, почалася війна. Вибач, сьогодні не прийду. Що ти кажеш? Люди тікають із Києва? Тримайтеся. Дружину з доньками я зараз відвезу до батьків. А сам піду на цю війну.

12 Вартових

Коли того ранку Ляля Тарапакіна — економістка за освітою, мати трьох дітей — почула вибухи, то підійшла до холодильника й відчинила його. Вона знала, що нині до Чорнобиля вже не поїде. Туди година дороги від Гостомеля, де вона жила разом із доньками. У купленому на виплат будинку. Із сином уже ні — він дорослий, переїхав до Києва. У Чорнобилі — за

дорученням влади — вона перетворювала постапокаліптичну реальність на розвагу для туристів. Вони називали це ревіталізацією. Їй подобалася ця робота. Бо вона любила виклики. Не всидить на місці: постійно щось організовує, постійно десь крутиться. Завжди в русі, за кермом або на телефоні. Може, тому вона така струнка. Блакитні очі, довге світле волосся, приємна усмішка. Вона навіть заснувала організацію, яка мала знайти кошти на відновлення 12 зруйнованих замків, розкиданих по всій Україні. Звідси й назва фонду — «12 Вартових». Зареєструвала її зовсім недавно. Вона відчинила холодильник, зазирнула до шухляди: морква, цибуля, картопля. Почистила їх на борщ, зелений борщ, бо зі щавлем. Залила овочі водою, додала спеції, запалила газ. Діти любили її зелений борщ. Бо я варю його з любов'ю, — казала вона. — Кращого не варила навіть бабуся. Якщо вже мова про бабусю, Лялину маму, яка мешкала неподалік, в Ірпені, то тут треба додати кілька слів про її балкон. Тими днями його показували телеканали майже по всьому світу. Це була, здається, перша квартира, у яку влучила російська ракета. Бабуся вижила, бо її врятував пес. Маленький дворяга, супутник життя, явно не хотів бути супутником смерті. Він побіг углиб квартири, зайшов до ванної і там заскавулів, як ніколи раніше. Тож і бабуся за ним. І саме тоді в балкон влучила ракета. Ванна виявилася укриттям. Вибухи в Гостомелі? Дедалі ближче, дедалі гучніше. Ляля спакувала трохи одягу, косметики, документи. Тікаємо, — сказала вона донькам. Вимкнула газ. Вони сіли в автівку й поїхали. Кадирівцям вона залишила каструлю теплого зеленого борщу, звареного з любов'ю.

«Сіріус» у Федорівці

Олександра Вікторівна Мезінова — за п'ятдесят, невисока, життєрадісна, одягнена по-спортивному, стриманий макіяж, за освітою — колоратурне сопрано, за професією — хористка, а з любові — мати дорослого сина, який уже багато років живе в Берліні, — добре знала Женю. І дуже його цінувала. Не раз і не двічі у клініці «Лада» він оперував тварин із «Сіріуса». Хворих або збитих на шосе. Але про Лялю Тарапакіну вона ще не чула. Того передполудня вона сіла у старенький позашляховик «судзукі» й рушила до найближчого містечка. Із плутаниною в голові. Вона не зробила запасів, ні, не зробила, їй і на думку не спало, що спалахне війна. По телевізору оголошували, мовляв, вже ось-ось, але люди, принаймні в цій справі, телевізору не вірили. Вона їхала по покупки. До неї вже дійшло, що, можливо, востаннє у вільній Україні. Бо на світанку, деś із боку Чорнобиля, тут почули гуркіт артилерії. Тоді ще не знали, що це артилерія, але тепер уже знають. Уміють розрізняти, чим росіяни вбивають людей. Артилерією, «кинджалом» чи дроном. Усі розуміли одне: кацапи перетнули кордон біля Чорнобиля, за сто кілометрів звідси, і сунуть на Київ. Їм доведеться пройти тут. Танками по нас. Ракети, бомбардувальники, гвинтокрили — усе це пролетіло минулої ночі, під ранок. Над Федорівкою. Понад дахами. Собаки скаженіли.

Кацапи, русські, москалі, орки, рашисти, ваньки, лапті, болотні, свинособаки, зомбі, хробаки, гниль, йобана русня — словник синонімів із кожним днем війни ставав дедалі багатшим.

Того передполудня на Федорівку насувалися хмари, два градуси тепла, ранковий туман уже розсіявся, повітря різало очі. Неподалік є містечко Димер. Порожні вулиці. Люди поховалися по домівках? Може, встигли виїхати? Кажуть, ще вранці стояли в чергах. Вікторівна — так її тут усі називають — шукала в містечку їжу. Сама вона не їла вже кілька днів — нічого в горло не лізло. Крамниці позамикали? Деякі ще стояли відчинені. Уже без черг, майже без товару. Але Вікторівна знайшла те, що шукала. Намагалася запхати до автівки якнайбільше мішків. У кожному — по десять кілограмів сухого корму. Її працівник, який допомагав носити, важив небагато, завдяки чому вдалося завантажити ще кілька зайвих клунків. По самий дах. Якщо добре розподілю, думала вона, вистачить для всіх на дві годівлі. Так, на дві. Вони поверталися до Федорівки. Узбіччям у тому самому напрямку бігла дівчина. Побачила машину — кинулася на капот. Обдерта, брудна, заплакана. Несла невеликий пакунок. Просила, щоб її підвезли до Федорівки, до мами. Худа як тріска, а ледве в їхній автівці помістилась — майже гола, покалічена. Говорила нерозбірливо, уривчасто, мовляв, прийшла сюди пішки аж із Катюжанки. Вони вже там, не росіяни — буряти. Прикладами вибивають людям зуби або вбивають на місці. Там залишилися її чоловік і пес. Великих собак вішають за задні лапи, ті буряти, живцем здирають шкуру, їдять сирими, — розповідала вона. Попросила зупинитися перед селом, вийшла й пішла.

Нікому не спало на думку згодом поцікавитися долею розпатланої молодої жінки. Почався обстріл,

зникла електрика, мобільне покриття, інтернет. Перш ніж згасло телебачення і замовкло радіо, вони ще встигли дізнатися, що українці, аби ускладнити росіянам дорогу на Київ, підірвали навколишні мости. Димер із Федорівкою стали островом. Окупованим. А у Вікторівни закінчився бензин.

Інстинкт

Того ранку до Федорівки встиг приїхати Андрій Захарченко — куратор великих собак, яких усі бояться. Він мешкає аж за Димером, за п'ятнадцять кілометрів від притулку. Його розбудили не вибухи, а повідомлення у фейсбуці. Колишній колега з притулку написав ще перед світанком: отже, війна, не йди до війська — і буде добре. Він знав, що пише, бо сам пішов і загинув. Але це сталося трохи згодом. А поки що, у перший день війни, Андрій розбудив сусідів і зателефонував бухгалтерці. Він домовився з нею про телефонну розмову щодо рахунків. Чого ти мене будиш? Війна? Хто ж війну о п'ятій ранку починає? Про війну він хотів повідомити й поліцію, але в районному відділку вже ніхто не відповідав на дзвінки. Поліція, як він дізнався пізніше, втекла першою. І добре, бо першими росіяни забирали людей у формі. Як заведено в росіян. Рашистів, орків. Коли зійшло захмарене сонце, Андрій сів у машину й поїхав до Димера. Це кілька хвилин від дому. Кружляв вулицями, бачив черги біля крамниць і на заправці. Заправка за кілька годин злетіла в повітря. Доїхав до Федорівки. Це ще десять хвилин дороги.

Він не пам'ятає, що тоді коїлось у притулку. Ні з ким не розмовляв, не роззирався. Йшов просто до клітки Малиша. Це велика кавказька вівчарка після негативного досвіду з людьми. І після інсульту, якого зазнав під час кастрації. Йому було дуже кепсько, але завдяки Андрієвим зусиллям він знову почав ходити. По клітці, бо на прогулянку його ніхто не виводив. Окрім Андрія, який намагався заїжджати сюди так часто, як міг. Ніхто не наважувався підійти до Малиша, зайти, прибрати. Корм? Через ґрати. Андрій уже багато місяців займався соціалізацією «кавказця». Одного разу ледве не втратив руки. Не здався. Собаки розумні, — каже він, — їм потрібна розмова з людиною. А не відсиджування в ізоляторах. Притулок для собаки — це в'язниця, прокляття. Малиш першим у цьому притулку загине, подумав він, коли отримав від приятеля повідомлення про війну. Ввійшов до клітки, причепив Малиша на повідок, відвів до машини. «Кавказець» вмотивувався у старенькому крихітному «деу-матізі». Вони рушили додому.

Чи знав тоді Андрій, що вся околиця опинилась у водному оточенні? З кацапами всередині. Чи він пережив це страшне усвідомлення наступного дня? Тієї емоції він ніколи не забуде. І нікому її не побажає. Живеш у світі, змалілому до кільканадцяти квадратних кілометрів. А отже — несправжньому. Живеш, наче пес у клітці. Або як у фільмі. Несправжньому? Колона танків, що наступного світанку прокотилася просто перед Андрієвим будинком, була цілком справжньою. Замкнені крамниці, аптеки — цілком справжніми. Власниця крамниці з тельбухами, яка одразу ж замкнула бізнес на засув, але з чорного

входу продала Андрієві чотириста кілограмів нирок, легенів і шлунків, — була справжньою. Тобто не зовсім одразу, бо він десь тричі їздив по ті обрізки. А скільки справжнього страху він натерпівся через свій камуфляжний комбінезон! Він завжди одягав його, їдучи до притулку соціалізовувати бійцівських собак. А тепер йому довелося негайно сховати камуфляж. За таке росіяни одразу забирали людину. Звідки він це знав? Не пам'ятає. Мабуть, у кожного, хто народився в Советському Союзі, ця інформація прошиита в мозку? Інстинкт виживання серед кацапів?

Інстинкт його не підвів.

Обшуки будинків почалися через кілька днів. Перевірки на контрольних пунктах, які тут називали блокпостами, — одразу ж. Що везеш? Їжу для собак. У мене великі собаки. Питали і буряти, і росіяни із Владивостока. Ми для них, — каже Андрій, — нічого не варті. Стояти! Чекаати! І знову: що везеш? Мушу говорити м'яко, але з ноткою впевненості, — міркував Андрій. — Як з агресивними собаками. Вони прийшли нас убивати. Не варто їх провокувати. Я мушу досягти свого. Я мушу через цей їхній блокпост проїхати живим. Не отримати кулю у голову. Або в спину. Контролювати емоції. І свої, і собачі.

У перші дні окупації Андрієві вдалося дістатися до Федорівки двічі або тричі. З тельбухами, купленими з чорного входу. Для собак. І з шоколадками, які десь дістав. Для людей. Плюс макарони й соняшникова олія — для всіх.

Автоматна черга

Закінчувався корм, який Вікторівна привезла вчора. Закінчувалися і потрухи від Андрія. Треба було йти до села. Просити в селян бодай чогось. Не для себе, а для тварин. Точніше кажучи: для понад трьох тисяч собак і двохсот котів, які жили на околиці Федорівки в притулку «Сіріус», який нещодавно збудувала Олександра Вікторівна Мезінова.

Вона несла на спині картоплю, цибулю й моркву. Біля поваленого дерева стояли чоловіки. Може, з восьмеро. Зраділи, побачивши шефіню — тут усі одне одного знають. Запрошували на чарку. Щасливі, усміхнені. Почули постріли, ніби автоматну чергу, десь неподалік. Ви так святкуєте? — запитала вона чи радше з огидою констатувала факт. А орки вже розповзлися по Димеру. Вони їй на те, мовляв, вивезли родини — діти й жінки вже в безпеці, мовляв, самі залишилися тут і стережуть господарства. Вікторівна хотіла розпитати, куди саме їх вивезли — до Львова чи далі, але помітила, що з боку притулку біжить сторож: ходіть, Вікторівно! Кацапи! Кацапи в нас!

Ковчег у Харкові

Спочатку росіяни пробували підійти до великого міста з боку П'ятихаток. Це північні райони під великим лісом. У лісі — кордон. Перед лісом — притулок. І польський цвинтар. Над могилами куратори тварин встановили — не зовсім законно — фігуру Божої